

KGAOLO YA BOHLANO

5.1 TIRIŠO YA TEKOLAPEJANA DINGWALONG TŠA SEPEDI

5.1.1 Tshepedišo

Ka lebaka la tekatekanyo ya dikgaolo tša lengwalonyakišišo le, tirišo ya tekolapejana e yo arolwa ka dikgaolo tše pedi, e lego tekolapejana I le tekolapejana II. Tekolapejana I e lebane le kgaolo ya bohlanano, mola tekolapejana II e lebane le kgaolo ya boselela.

5.2 TEKOLAPEJANA I

5.2.1 Matseno

Mo kgaolong ye, go yo lekolwa tirišo ya tekolapejana ka go šomiša dibopego tša yona tšeo di hlalošitšwego mo kgaolong ya boraro. Ka ge go lemogilwe gore dibopego tšeo tša tekolapejana ke tše dintši, go hlaotšwe fela di se kae, tšeo go tlogo tšewa gore di emetše tšeo tše dingwe. Dibopego tšeo di kgethetšwego tirišo kgaolong ye ke tše:

- Moriti
- Toro
- Tiragalo
- Polelo

Dipuku tšeo di hlaoletšwego tirišo tšona ke:

Noto-ya-Masogana (1954)

Megokgo ya Bjoko (1968)

Nonyana ya Tokologo (1985)

5.3 NOTO-YA-MASOGANA

5.3.1 Matseno

Ge go lekolwa tirišo ya thekniki ya tekolapejana pading ye, go tlo hlokomelwa dibopego tše pedi, e lego **moriti** le **toro**. Tekolo yeo e yo dirwa ka go latela lenaneo le:

- Kakaretšo
- Moriti
- Toro
- Thumo

5.3.2 Kakaretšo

Mo pading ye ya *Noto-ya-Masogana*, go bolelwa ka lesogana leo le sa tšwago go thopa bonna, e lego Lesibana. Yo Lesibana o ile a kganyoga kgarebjana ye

botsana ye e bitšwago Mamahlo. Morago ga tumelelano ya bona ka tša lerato, Lesibana a swanelwa ke go leba Makgoweng go yo šomela tšhelete ya magadi a go beka Mamahlo. Ge ba laelana, Mamahlo a botša Lesibana gore a se re go fihla Gauteng, a mo lebala bjalo ka ge Dikwata a dirile Mosadinyana bjalo. Gona fao Lesibana o tshepiša Mamahlo gore yena a ka se mo dire tša Dikwata; o tla boa kgauswinyana a tla a mo nyala. Fela ge Lesibana a fihla Gauteng, ditshepišo tšela tša sobelela le muši wa dikwekwele, a lebala Mamahlo. A se sa boela gae le magagabo; a ithuta bogwaragwara.

Ge batswadi ba Lesibana ba lemogile go se botege ga morwa wa bona, ba lokolla Mamahlo gore a tšame a di bona, a inyakele lesogana le lengwe. Mamahlo o ile a kganyogana le Lešala, yo yena a ilego a ya go mo šomela, a ba a boa. Kua Gauteng Lesibana yena, phokgo e gerema le makgarebe, a ba a forana le Nora, yo a feleditšego a dirile gore a lahlelwe kgolegong. Ge a le moo kgolegong, o lora a boetše gae, Mamahlo a mo amogetše.

Mo go kalotaba ya puku ye, Tsebe o tšweletša baanegwathwadi ba, Lesibana le Mamahlo, bao e lego baratani. Mmadi o ikgweranya le Mamahlo wa go loka go phala Lesibana. Le ge tatago Lesibana e le mohlomphegi, fela morwa wa gagwe Lesibana ke lesogana la go ikgodiša, la mereba. Ge a gahlana le Mamahlo, o mo loša ka go mo phetla letsogo. Le ge go le bjalo, mmadi o ikgweranya le yena ka gobane ke setšo, gape o ratwa ke Mamahlo. Le ge Lesibana a fetogela Mamahlo ge a fihla Makgoweng, taba yeo ga e tshwenye mmadi. Se se thabišago mmadi ke go lemoga gore Lesibana o tlo hwetša kotlo, yeo e tlogo mmušetša tseleng gape. Tabakgolo ke gore ge a kweša Mamahlo bohloko (ka go lebala ditshepišo tša gagwe), le mmadi o kwa bohloko. Ge mongwadi a tsenya ditaba tša lenyalo la Mamahlo le Lešala, mmadi ga a hlanogele Mamahlo; o tseba gore o dirile seo ka lebaka la bošaedi bja Lesibana bja go se boe gae.

Go rulaganya ditaba tša kalotaba ya padi ye, mongwadi o tšweletša tše di sa tlogo diregela boMamahlo ka go šomiša tekolapejana ka dibopego tše pedi, e lego **moriti le toro**.

5.3.3 Moriti

Ge Lesibana a eya Makgoweng, Mosadinyana le Mamahlo ba mo felegetša seteišeneng go yo namela setimela. Mosadinyana o kgopela Lesibana gore ge a ka gahlana le Dikwata, a mmotše gore o sa mo letetše. Taelo yeo ya Mosadinyana ya ba lerumo pelong ya Mamahlo. A tlelwa ke letšhogo ka ge a gopola gore Lesibana le yena o tlo mo lebala. Mamahlo a kgopela Lesibana gore a se mo lebale ge a le kua Gauteng. Lesibana a mo tshepiša gore a ka se mo lebale ka go re:

O ya kwa Mamahlo? Gwa r'yalo Lesibana. Ke a sepela, ke ya Makgoweng. Ke go ratile le wena o nthatile. Ga ke rate gore e re mohla re fetša kua mekoting, ke tle ke kwe tše dingwe. Ke tshepile wena. Ke yela wena kua Makgoweng, gomme ge nkare ke boa, ka hwetša tše sa thabišego, pelo ya ka e tla ba bohloko kudu. Ke a go tshepa gomme ke go rata ka pelo ya ka ka moka. Ke šetše ke ipona, ke le monna wa gago, ka gobane ga go na le selo se ka ntlošago go wena, ge e se ge wena o ka ntahla, wa bona ba bangwe. Ke ya go šomela wena, gomme ge ke boa, re tlo hloma mošašana wa rena gona ka mo fase ga motswiri wo, re tle re gopotšane ka mo re ilego ra thoma ditaba tša rena ka gona [letl. 18].

Taelo ye ya Lesibana e bohlokwa ka ge e šušumetša mmadi go bala a tiišitše, go bona ge Lesibana a tla botegelela Mamahlo. Go akaretša ditaba tše go ka thwe, mongwadi o tšweleditše taba yeo ya moriti ka go tsentšha baanegwa ba tlaleletšo, Mosadinyana le Dikwata. Ka go realo, go lemogwa gore Dikwata ke moriti wa Lesibana mola Mosadinyana e le moriti wa Mamahlo.

5.3.4 Toro

Pele ga ge go ka lekolwa tirišo ya sebopego sa toro, go swanetše go tsebje gore go tlile bjang gore Lesibana a tlelwe ke toro, gona a le kae. Ditaba di tlile ka mokgwa wo:

Erile ge Lesibana a sa iphile Sekgowa, a gahlana le kgarebe ya Bakgatla, Nora. Ba tshepišane tša lenyalo ka nako ya maikhutšo a Lesibana. Lesibana a fa Nora makgolo a mabedi a diponto gore a a boloke, a tle a kgone go mmeke ka ona. Tšatši le lengwe ge Lesibana a goroga, a hwetša setlakalana se fofile, Nora a sepetše le thoto gotee le tšhelete. Ge Lesibana a botšiša lesogana leo le mmonego ge a sepela, la mmotša gore Nora o re a tle a mo hwetše motsaneng wo mongwe, Greenside. Ge a fihla moo, o hwetša mong wa ntlo; ya ba kgalarulela, monna wa Lekgowa a mmotša ge yena a se a bona motho yo ba rego ke Nora fao. Ge ba sa keketišana, kganthe mosadi wa Lekgowa o leletša maphodisa, Lesibana a rwalelwa kgolegong. Ka letšatši la tsheko, Lesibana ka go hloka dihlatse tša go mo hlatsela gore o bolela nnete, a ahlolelwa dikgwedi tše tharo ntle le tefo.

Ka go realo, tiragalo ye ya go ratana ga Nora le Lesibana, e bohlokwa ka gore ke yona e dirilego gore Lesibana a lahlelwe kgolegong. Ka gona kgolego ke kotlo ya Lesibana ge a lebetše Mamahlo. Bjale ge a le kgolegong, mmadi o lemoga gore kotlo e lebane le go se loke; gomme kgolego e tla fetola Lesibana,

a boela ya ba wa go loka, gomme mmadi a ikgweranya le yena. Gape taba ya lerato la Lesibana le Nora, e godiša maatlakgogedi ka gore babadi ba rata go tseba gore ge Lesibana e le mo a ratana le Nora, Mamahlo yena o tla feletša kae le go letela Lesibana.

Bošegong bja mathomo ge Lesibana a le fao kgolegong, a thoma go gopola ka moratiwa wa gagwe Mamahlo. A sa balabala le menagano, o tanywa ke boroko, ebile o lora toro ye kgolo. O lorile a bona seetša se segolo seo ka gare ga sona a ilego a bona botse bjo bogolo bja go makatša, gape bja go natefa. O be a šitwa le go bo fularela, a na le dihlong le go tšhaba go bona seemo seo a bego a le go sona. Lebakeng leo a bona Mamahlo, yo botse bja gagwe bo bego bo feta bja makgarebe ka moka ao a a bonego mo Gauteng. Ge e le Mamahlo o be a sa bolele, a no nywanywa fela, go bonala gore o kgahlwa ke seo a se bonago. Go tloga fao Lesibana a bona ngatana ya mašelana a ditšhila, e wetše gare ga tuputupu ya lerole la tsela, batho ba e feta, mola ba bangwe ba e gata ebile ba e raga le ka maoto. Fela Mamahlo a leka go e topa, eupša go le bothata ka ge a be a kgorometšwa ge a e topa. Ka morago ga lebakanya, Mamahlo a ba a kgona go e topa. A e lebelela ka sefahlego se se thabilego. Ge Lesibana a lebelela ka diatleng tša Mamahlo, a hwetša gore ngatana yeo ke yena ka noši.

Ka toro ye, mongwadi o utolla go amogelwa ga Lesibana ke Mamahlo ka tsela ya sekai, ge ngatana yeo e emela Lesibana. Gape bohlokwa bja toro yeo, bo lebane le mafelelo a ditaba bjo bo thabišago babadi, ge ba bona gore batho bao ba itswalantšego le bona go tloga mathomong, ba boelane. Le ge ditaba di le ka tsela yeo, fela babadi ba sa lemoga mathata a:

Ge Lesibana a sa diegile Makgoweng, kua gae tatagwe o lokolla Mamahlo gore a inyakele lesogana le lengwe. Lešala o tshepiša Mamahlo lenyalo. Le ge Mamahlo a amogela lerato la Lešala, fela pelo ya gagwe e sa rata Lesibana.

Bjale taba ye e fago mmadi bothata ke gore Lešala ke motho wa go loka. Mmadi ga a nyake gore a nyamišwe ge Mamahlo a sa rata Lesibana. Taba ye e napile e hlola maatlakgogedi ge babadi ba nyaka go bona gore Mamahlo o tlo feletša a nyetšwe ke lefe lesogana. Ge Lešala a ekwa gore Lesibana o nyetše Mamahlo, pelo ya gagwe ya tuka mollo. A rapa masogana a gabo a mabedi, ba dika Lesibana. Le ge Lesibana a fentše ntweng yeo, fela mmadi o lemoga gore Lešala o fetogile wa go se loke. Ke ka fao ge a hwetša kotlo ya go palelwa ke go nyala Mamahlo, mmadi a sa mo kwelego bohloko.

5.3.5 Thumo

Pading ye go lemogilwe gore mongwadi o godiša maatlakgogedi ka go thulantšha go loka le go se loke. Phišegelo yeo e tlišwa ke ge mmadi a rata go bona tharollo ya mathata ao a golago kgato ka kgato. Go feta fao, Tsebe o šomiša tekolapejana ka tsela ya moriti le toro. Bohlokwa bja diboego tše ke gore, moriti o lebane le kutollo ya mathata ao a sa tlogo mola toro e lebane le tharollo ya mathata ao.

5.4 MEGOKGO YA BJOKO

5.4.1 Matseno

Mo go *Noto-ya-Masogana*, go hlokometšwe tirišo ya tekolapejana ge e tšweletšwa ke diboego tše pedi, e lego **moriti** le **toro**. Gape go lemogilwe ge bohlokwa bja moriti bo lebane le go utologa ga mathata ao a sa tlogo, mola toro

e na le mohola wa go laetša mafelelo a mathata ao. Bjale mo pading ya *Megokgo ya Bjoko*, tirišo ya tekolapejana e yo lekolwa ka go hlokomela sebopego sa **tiragalo ya magokobu**. Fela pele ga fao, go tlo lebelelwa thulaganyo ya Matsepe pading ye. Go yo dirišwa lenaneo le le latelago:

- Kakaretšo
- Thulaganyo ya *Megokgo ya Bjoko*
- Tiragalo ya magokobu
- Thumo.

5.4.2 Kakaretšo

Pading ye go bolelwa ka magoši a mabedi, Lefehlo le Nthumule, gotee le Leilane le Maphuthe. Leilane o be a bušwa ke Kgoši Lefehlo, mola Maphuthe e le wa Kgoši Nthumule. Bothata bo hlolega ge Leilane a itia mosadi wa gagwe Mohlatša, a bile a fetetša le mogogadi wa gagwe Morara. Sebakwa e be e le ge Mohlatša a hlatšišwa ke ge Leilane a eja nama ya serapolotšwana. Leilane o ile go sekišwa, a nanyetša ga Kgoši Nthumule ka maikemišetšo a go yo lweša magoši a mabedi ao. Mathata a kekela pele ge ba Kgoši Nthumule ba timelelwa ke Leilane yo a tšhabišitšwego ke Maphuthe bošego. Kgoši Nthumule a kgobokanya mangaka ka moka a motse wa gagwe gore ba laole tša timelo ya Leilane. Ba ile ba sa tšholotše ditaola, gwa rotoga magokobu ao a ilego a tla a ba makatša ka go topa ditaola tšela a di metša, a sepela. Ge magokobu a sobelela, gwa fihla barongwa ba Lefehlo go tla go botša Nthumule gore Lefehlo o re a mo thwanthwadiše Leilane. Go ile gwa se kwanwe ka dipolelo go fihlela barongwa bao ba ngala, ba sepela ntle le go laela. Morago ga fao gwa lwewa ntwaga ya kgaphamadi. Ke mo Leilane le Maphuthe ba thomilego go lwa,

Maphuthe a ba a lahlelwa ka legageng. Tšatši le lengwe ge Nthumule a sa kgobokantše mangaka gore ba ke ba fane maele, magokobu ale a boa gape ka bontši bjo bo fetago bja maloba. Ge a sobelela, gwa fihla batho ba Kgoši Lefehlo, ba tšea Nthumule, ba sepela naye. Morago ga fao magoši ale gotee le Leilane le Maphuthe, ba boelana.

5.4.3 Thulaganyo ya *Megokgo ya Bjoko*

Padi ye, *Megokgo ya Bjoko*, e na le thulaganyo ye e tataganego. Taba yeo e hlolwa ke gore Matsepe o šomiša molaodiši yo a anegelago batho ditaba. Malaodiši yoo ke motho yo a sa tsebjego ka ge a se na leina. Le ge go le bjalo, mmadi o mo lemoga ka dithekniki tše di itšego ge a bala.

5.4.3.1 Dithekniki tšeo di lemošago mmadi gore go na le molaodiši

- Gantši mo go nago le molaodiši, mmadi o go lemoga ka tirišo ya makgokasediri le mašalašala. Mohlala:

Ke taola ye **ke** sa ratego go ya le yona badimong, fela **wena** o ratago go ya le tša **gago** badimong – **o** ka ganetšwa ke mang?[letl. 9].

le

Banabešu, tšeo a **re** di tlogeleng[letl. 66], bjalobjalo.

Ka go dira bjalo, Matsepe o fapantšha mongwadi le molaodiši. Mongwadi o laodiša ka ga molaodiši yo a bolelago ka ga ditaba tša boLeilane. Ka gona mmadi o bala kanegelo yeo e lego ka gare ga

kanegelo. Phapano gare ga dikanegelo tšeo e bohlokwa ka ge e tšwetša moko wa ditaba pele.

- Molaodiši o fela a etšwa tseleng, a anega ditaba tše di sa amanego le tše a bego a di anega. Ka tsela yeo o hlakahlakanya ditaba. Go fa mohlala :

Ge e le mehlamu yona, aowa thobela,
e be e le gagaboyona gomme hle, o se
re ke go senyetša sebaka sa go kwa
tša Leilane le mogogadi gammogo le
mosadi wa gagwe ge ke gabola tšhipa
mosela ka go go sebela tše ke di
kwelego go Huwane [letl. 7].

Go tšwela pele o ruma ditaba tšeo ka go re:

Nxae ge ke go senyeditše sebaka, fela
o be o tla di kwa neng? Mmušo ga o
fele pelo, ngwana wa kgoši ya gešo,
yona taba yeo o sa tšwago go ekwa -
ke taola yeo ke sa ratego go ya le
yona badimong; fela ge wena o rata
go ya le tša gago badimong - O ka
ganetšwa ke mang? [letl.10].

- Molaodiši o tšama a tswaka ditaba tša kanegelo ya gagwe gore di se latelane. Ka tsela yeo o gakantšha mmadi, ka gobane ge ditaba di le ka mokgwa woo, ga di kwešišege gabotse. Ke ka fao go lemogilwego gore ditiragalo tša kgaolo I di hlathollwa mo kgaolong ya II; tša kgaolo ya III di hlalošwa mo go ya IV; mola tša kgaolo ya IV di hlathollwa kgaolong ya V; bjalobjalo. Mehlala še:

Mafelelong a kgaolo ya I:

... gomme ditaba tša ntshe di tlile ka tsela ye:
[letl. 3].

Mafelelong a kgaolo ya III :

Tša Leilane šidi: [letl.50].

Mafelelong a kgaolo ya IV :

... tša Lefehlo le Nthumule di sepetše bjang? Di
sepetše bjang hle gomme di sepetše ka tsela ye:
[letl. 72].

- Molaodiši o boeletša dikgopolo tšeo di lebanego le bophelo :

Re llela go phela, re llišwa ke go phela ...
[matl. 1, 34, 48].

Poeletšo yeo le phapantšho ya ditaba di na le mehola ye meraro: ya mathomo ke gore e šupa motho yo a laodišago; ya bobedi ke go tiiša ditaba; ya boraro ke go laetša phapantšho.

- Gape molaodiši o na le go šomiša mafoko le ditemana tšeo di hlalošago ditiragalo tše di fapanago. Mohlala:
 - Leilane o tsatsanka ... [matl. 31, 50].
 - Go lla diphalafera ... [letl. 65].

- Bao ba tlogego ba eja ba enwa nabo ba re Nthumule o re Lefehlo ke lešimelakgano... Bao ba tlogego ba eja ba enwa nabo ba re Lefehlo o re Nthumule ke lešimelakgano... [letl. 83].

5.4.3.2 Semelo sa Molaodiši

Groenewald (1993: 51) ge a hlaloša semelo sa molaodiši o thoma ka go re:

Mathata a mmadi ke go kgetholla (a) mmakgonthe goba tebano (diteng goba histori, k.g.r., ditaba tše di lebanego le kanegelo ya mongwadi) le maaka goba seikgopolelo (ka mo molaodiši a hlalošago ditaba tša histori ka gona. Tlhalošo yeo e tšwetšwa pele ke dithekniki tše mongwadi a di šomišitšego, k.g.r. tše di lebanego le thulaganyo). Kgethollo yeo e tlo kgonega ge semelo sa molaodiši se lemogega. Ke ka lebaka leo Matsepe a hlalošago semelo sa molaodiši ka mo go loketšego tebanyo ya gagwe le moko wa ditaba ka gona. Bjale taba yeo e tlo hlokomelwa ka boripana.

- Molaodiši yo ga se motho wa go rata nnete, ga a tshepagale. Mohlala:

Se tshwenyega ge ba re o huane, ka gore, ka gona go bolela maaka – o re tloša bodutu [letl.9].

- Molaodiši o rata go šomiša kgopolo goba filosofi ye e lebanego le bophelo, yeo a rego ke tlhathollo ya se sengwe le se sengwe se se

diregago bophelong bja motho yo mongwe le yo mongwe. Go fa mohlala:

Re llela go phela, re llišwa ke go
phela ...[matl.1, 34, 48].

le

Ge eba ke nnete lefase le ke la banna
le basadi ...[letl. 31].

Mantšu ao a boeletšwa mo taodišong gore kgopolo goba filosofi yeo e tie.

- Molaodiši o kwana le go laodiša ditaba tše le yena a sa di tsebego ka botlalo. Mabakeng a mangwe o tšama a kgopela gore le yena a di botšwe bjalo ka mmadi. Ke ka fao a rego:

Aowa, re tleleng natšo hle [letl. 2].

le

Gonabjale nna ke gakanegile, ke
gakanegilego, le se re ke le senyetša
sebaka ge ke re ga ke sa kwešiša gore
le bolela eng? [letl. 69].

A ba a re:

Bao ba bakago kgomo goba khudu,
tša bona ga di mpolaiše pelo kudu le
ge go di kwa gona ke rata go di kwa,

fela ke re hle, ga ke re ka kgang, ka
gore kgang ga e age motse - tša
magoši a mabedi a, di sepetše bjang?
[letl. 70].

- Bjale ge molaodiši a sa tsebe ditaba ka moka, mmadi o tla kgona go kgolwa tšeo a di bolelago bjang? Bothata bjo bo tlišwa ke ge molaodiši ka boyena a gana tšeo a di boletšego peleng. Mohlala:

Ke nnete gape gore o iteile mosadi wa
gagwe, gomme hle banabešo, le tla
ntshwarela ge ke re le nna nka be ke
dirile ka moo Leilane a dirilego ka
gona, ka gore le ge go lefa nka lefa –
le bona ba tla šala le mabadi le gona,
ba tla tlwaologa go hlatšišwa ke tše ke
di jago. Dihlaa ke tša ka, mpa ke ya
ka, bjale o tshwenywa ke eng?
[letl. 2-3].

Ka nako ye nngwe ge a sa bolele taba yeo o re:

Ga ke gane banabešo, nama ke a e
hwela ka ge mogologolo a šetše a ile
a re ga e bjalwe, fela godimo ga go ja
serapolotšwana gona, aowaowaowaa
[letl. 6].

- Molaodiši o tsentšha ditaba tše di fapafapanego, tše di sa lebanego le tšeo tša boLeilane, go swana le tša boHuwane, boTlhahlathi, boRathinyane, bjalobjalo (e sego tša histori / diteng). Ditaba tšeo di na

le mediro ye mebedi: wa mathomo ke go lemoša mmadi gore go na le molaodiši yo a laodišago ka go ratharatha ge a sa tsebe go anegela batho ditaba ka tshwanelo. Wa bobedi ke thekniki ye Matsepe a e šomišago ge a gatelela kgopolo goba thuto yeo molaodiši a e hlalošago mo taodišong ya gagwe, ka gobane di lebane le mathata a bophelo le bonganga, mereba, swele ya batho.

- Mabakeng a mangwe, molaodiši o diriša thekniki ya tebelelo (*'view point'*) go kgahla mmadi. Tebelelo ye e fapantšha nnete le kakanyo. Gona moo ke go fetola tebelelo. Phetolotebelelo yeo e bonala ka diretšistara tše tharo tša setaele / mongwalelo wa molaodiši; e hlaloša molaodiši wa go makatša, yo a hlanogago. Gona fao go bonala mahlakore a mararo a semelo sa molaodiši yoo:

- O a inagana

Re llela go phela, re llišwa ke go phela [letl. 1].

- O a laodiša

Banna ba ohlile maledu kua kgorong [letl.1].

- O a ruta

Šedio lena badimo – jang bose [letl.92].

le

Maphutha o hloma bjang Leilane e le yoo a bolela taba ye e kwalago [letl.87].

Go ka akaretšwa ka gore molaodiši wa Matsepe ke motho wa go se botege. Ka fao ditaba tša gagwe ga di kgodiše, di a gonotšha ka ge mmadi a lemoga gore o a mo gegea, gape o bapala ka yena. Gape go ka phethwa ka gore ke padi ya kgegeo ye e nago le metlae. Le ge go le bjalo, go lemogwa gore Matsepe o godiša maatlakgogedi ka go hlakantšha ditaba tšeo tša nnete le tša boikgopolelo.

5.4.4 Tiragalo ya Magokobu

Go beakanya ditaba tše di lebanego le tšwetšopele, Matsepe o diriša thekniki ya **tekolapejana** ka go šomiša tiragalo ya magokobu ao a tlogo ga Kgoši Nthumule makga a mabedi. Pele go ka tsinkelwa tirišo yeo ya tekolapejana, go bohlokwa go lemoga taba ye:

Ge molaodiši a hlaloša ditaba ka go di raragantšha, e ba semaka go mmadi ka gobane ditaba tšeo di beakantšwe ka tsela yeo a sa kgonego go bona ka fao di amanago ka gona. Go fa mohlala, go ya ka molaodiši, Nthumule o fentšwe ke ditaola le magokobu e sego Lefehlo le ngaka ya gagwe, Phethedi. Fela ge mongwadi a tšweletša tiragalo ya magokobu le naledi ya mosela wo motelele, e ba taba ya semaka se segolo kudu go feta tšeo tša molaodiši. Mongwadi o tšweletša tiragalo ye e sa tlwaelegago, gore mmadi a lemoge se sengwe se se tlogo. Ka fao ditsela tše pedi tše; ya molaodiši le ya mongwadi, di na le mešomo ye mebedi: ya molaodiši ke go ruma ditaba ka mokgwa wo mmadi a tlogo kgona go di amogela, mola ge mongwadi a tšweletša yeo ya semaka, a laetša mofenyi.

- **Tiragalo I**

Go timela ga Leilane ge a le ga Kgoši Nthumule go ile gwa bea Kgoši Nthumule gotee le setšhaba sa gagwe kgakanegong ye kgolo. Ge ba sa gakanegile ba ilalo, kganthe kua ga Kgoši Lefehlo le gona ba ja di sa thegele

ka phalalelo ya Leilane ga Nthumule, mola e le manaba go tloga kgale. Ge Lefehlo a roma barongwa ga Nthumule gore a mo thwanthwadiše, ka go le lengwe Nthumule o bothanya mangaka a gagwe ka moka go tla go laola ditaba tša timelo ya Leilane, yo ba bego ba mo tlemile. Kgoro ya mošate e ile mola e tletše ditaola go bile go hloka le botsenyo bja leoto, ba thoma go ya natšo ka lethetho, go bona ge ka moka di swere taba e tee. Ba ile ba sa swaragane le ditaola tše, ba bona semaka:

Thoko ya bohlabela go ile gwa rotoga leru leo le bego le šetšwe morago ke naledi ya mosela wo motelele. Le be le sešo la dikela, ka gona, ba se kwešiše gore ba ka re ke eng. Leru leo le tlile ka boiketlo go fihlela le le dihlogong tša bona moo le ilego la letela naledi yeo e ilego ya tla ya iphihla ka gare ga lona. Gore le iphihla go rotogile serupa sa magokobu a ba sa tsebego gore a tšwa kae, a re go fihla, a phatlalala gare ga motse le gare ga bona, mme a thoma go topa le go metša ditaola tšela, morago ga fao a fofela bodikela a šetše leru lela morago, ya ba gona go sepelela sa ruri ga ona! [letl.48].

Tiragalo ye ya magokobu e lebane le ditaba tše pedi tše bohlokwa:

- Letšhogo la Kgoši Nthumule.
- Maatla a Kgoši Lefehlo.

Ka tiragalo ye, mongwadi o nyaka go botša babadi gore go na le taba ye e tlogo direga. Taba yeo e lemogwa ka letšhogo le legolo la Kgoši Nthumule, leo mongwadi a le tšweletšago ka tsela ye:

Sebakeng sa go tlalwa ke pelo, Nthumule a thoma go itianya matolo ge a ba bona, a tiiša gore ke bona ba rometšego leru le naledi gammogo le magokobu ao. O be a sa tšhoga ka phošo [letl. 49].

Ka gona, letšhogo leo le lebane le batho bao ba bego ba rometšwe ke Kgoši Lefehlo. Gape tiragalo ya magokobu ao e gatelela maatla a a makatšago a Lefehlo, le gore e tla ba mofenyi wa ntwā.

▪ Tiragalo II

Morago ga ntwā ya Nthumule le Lefehlo, magoši a a ile a dira segwera seo go bego go le molaleng gore ke sa go no tšhelana phori mahlong, ka ge Nthumule a ile a rumula Lefehlo a sa ikhomoletše. Ge Nthumule a ekwa gore Lefehlo o ipeakantše, o re ntwā e ka no tla, a thoma go kgobokanya madira le mangaka gore ba tle ba eletšane. Ba ile mola ba sa kgobokane, e le lewatle la difahlego, yo mongwe wa bona a šupa godimo a goeletša a re bonang!

Ba ile ba bona eng ka ntle ga magokobu ale a go tla a metša ditaola tša bona! A tlile ka bontši bjo bo fetago mohlala wola, a re go fihla, a thoma go ba dikologa a fofela fasefase, ya re pele ga ge a sobelela kua go tsebjago ke ona, a be a ba agetše legora ka ditaola tšela, gona fao ba hlakana hlogo ka tshwanelo [letl 96-7].

Ba ile ba sa gakanegile fao, Phethedi a rotoga le basadi ba olela ditaola tšela ka diroto. Go tloga fao gwa ruthulwa koša ye kgolo, morago Phethedi a swara Nthumule ka seatla, ba sepela naye.

Ka fao tiragalo ya go tla ga magokobu la bobedi motseng wa Kgoši Nthumule, go ka thwe, e lebane le go tlemolla lehuto la padi ye. Gape bohlokwa bja tiragalo ye ke go gatelela ditaba le go laetša bofelo bja ditiragalo. Go ka thwe, mongwadi fa o laetša phenyo ya Kgoši Lefehlo.

5.4.5 Thumo

Go ruma ditaba tše go ka thwe, mo go *Megokgo ya Bjoko* go tšwelela mekgwa ye mebedi ya go laodiša ditiragalo. Mekgwa yeo e na le mešomo ye e fapanego. Ge molaodiši a laodiša ka go rarakanya ditaba, taba yeo e na le mošomo wa go ruma ditaba ka mo di ka kgodišago mmadi. Fela ge mongwadi a anega ditaba ka go tšweletša tiragalo ya semaka, gona go lebane le modiro wa go lemoša babadi ka tiragalo ye e sa tlogo.

5.5 NONYANA YA TOKOLOGO

5.5.1 Matseno

Ge go be go lekolwa tirišo ya tekolapejana mo go *Megokgo ya Bjoko*, go boletšwe ge Matsepe a dirišitše sebopego sa tiragalo ya magokobu le naledi ya mosela wo motelele. Go lemogilwe ge bohlokwa bja tiragalo yeo bo lebane le ditaba tše pedi, e lego letšhogo le phenyo. Mo go *Nonyana ya Tokologo*, go yo lekolwa tirišo ya tekolapejana, go hlokometšwe diboepgo tše pedi, e lego **toro** le **polelo ya Mmane Sibongile**. Tirišo yeo e yo lekolwa ka go latela lenaneo le:

- Kakaretšo
- Toro
- Polelo ya Mmane Sibongile
- Thumo

5.5.2 Kakaretšo

Nonyana ya Tokologo ke padi yeo mo go yona go bolelwago ka baratani ba babedi ba babotse, e lego Tšhaledi le Taamane. Lerato la bona le thoma ka setimeleng, ge bobedi bo etela Tshwane. Ge ba fihla Tshwane, Tšhaledi o etela ga rakgadiagwe kgafetšakgafetša ka ge a be a utswitšwe pelo ke lekgarebjana leo. Ba rile go gahlana gape bokgobapuku, Tšhaledi a phulela Taamane sa mafahleng a gagwe go tloga mola ba gahlanago ge ba swere leeto. Go tloga fao gwa napa gwa gotela mollo wa lerato magareng ga bona. Taba ya go ratana ga bona e thoma go lemogwa ke Mmane Sibongile, yo a go napa a lemoša monna wa gagwe Lesiba ka ga yona.

Bothata bo thoma ge Taamane a kganyoga mošomo wa bobontšhi. O tsenela diphadišano ebile o thopa difoka. Tšhaledi o ile a se kwane le taba ya go ba mmontšhi ga Taamane, a re ga se mošomo wo o swanetšego mosadi. Gona fao Taamane a bona e ke Tšhaledi o a mo gatelela, mola a nyaka bophelo bja bolokologi. Le ge go le bjalo, Tšhaledi a ntšhetša Taamane magadi. Morago ga lenyalo, dikgakgano tša no tšwela pele mo Taamane a go ba a tšhabela Tšhaledi. Ge a fihla Meadowlands, o ratana le Max, morago ba a kgaogana. Taamane o gahlana gape le Tšhaledi, ebile o a ima. Ka morago o boela go Max, ba a nyalana. Ge Max a bolailwe, Taamane o iša bana go Tšhaledi, o boela Gauteng. Ge tša Gauteng di mo hlafetše, o kgopela tshwarelo go Tšhaledi, ba a boelana.

Baanegwathwadi pading ye, ke Tšhaledi le Taamane. Ke baratani ba bafsa, bao ba thulanago ka dikgopolo. Le ge go le bjalo, mmadi o kgona go itswalanya le bona ka ge go se na bošula bjo ba bo dirago. Ge ba kopana leetong la go ya Tshwane, Tšhaledi o bontšha lerato leo a nago le lona go Taamane ka go mo thuša ge a nyaka go hlagelwa ke dikotsi. Morago ga fao o sa laetša kgahlego go yena ka go mmonšha ditsela tša go fihla ga rangwaneagwe gore a se lahlege. Ge ba arogana, Taamane o tlelwa ke kholofelo ya gore o tla bonana le Tšhaledi

gape, le gona kgauswinyana. Taba yeo e laetša bogolo bja lerato la gagwe go lesogana le.

Go tšwetša pele ditaba tša kalotaba ya padi ye, Kekana o diriša thekniki ya tekolapejana ka go šomiša **toro** ya Taamane le **polelo** ya Mmane Sibongile.

5.5.3 Toro

Bošegong bja mathomo ge Taamane a le ga Lesiba, o lora toro ye šoro. O be a sepela a sa tsebe mo a yago. Legodimo e le le lebotse ka mmala wa gauta. Ka mathoko ga tsela go le mabue a mebalabala, ka monkgo wo bosana. Dinonyana di fofela kua le kua ka boiketlo, mola meetse a noka a ela wa go thabiša pelo. O ile a dula fase moriting wa mohlare a ipotšiša dipotšišo malebana le sebopiwa se go thwego ke motho. O be a makala gore motho a ka no bopelwa go phela bophelo bja masetlapelo, morago ga fao a hlokofala? A sa ile le menagano, a kwa lentšu la Tšhaledi le mmitša le le bodibeng bja go šiiša. Tšhaledi o be a ntšhitše letsogo a mmiletša go yena. A sa dikadika go ya go Tšhaledi, gwa rotoga sefatanaga seo se tšamago se gata mabue ale a mabotse. Taamane a se namela, a ba mootledi. Tseleng a amogwa ke katse ya se lebanya leopeng la go šiiša. Tšhaledi a gogela Taamane ka ntle ga sefatanaga seo.

Tirišo ya toro e na le mešomo ye mebedi:

- Go utolla kgaogano ya Tšhaledi le Taamane.
- Go laetša poelano ya baratani bao.

Ka go realo, tšweletšo yeo ya toro, e lekola mathata a baratani bao le go felela ga ona, ge ba swarelana.

5.5.4 Polelo ya Mmane Sibongile

Ge Tšhaledi le Taamane ba sa iphihlile ka lerato la bona, mmaneagwe Sibongile o thoma go lemoga gore go na le se sengwe seo se belaetšago magareng ga bona. Taba yeo e utollwa ke polelo ya gagwe ge a botša monna wa gagwe Lesiba ka go re:

"Go reng naa tatagobanake, tša ka geno di eme ka sebopego sefe ge eka di tla re gakantšha bjale?"

"O ra eng? Etšwa ka taba mosadi".

"Ka tšwa ka taba nna! Aowa, o a nkwa ke botšiša wene gore tša geno di reng?"

"Di reng ka eng?"

"O ra gore ga o kwe ditšhipi ge di lla naa?"

"Ditšhipi! Tša eng? Nna ga ke kwe selo".

"Ditšhipi tša lenyalo la Tšhaledi le Taamane. Ke a le profeta. Hei! Banna le a makatša, taba e no direga ka fase ga dinko tša lena eupša la se e lemoge."

Ao! Kganthe Tšhaledi le Taamane ge ba ilalo ba a rata ..." [letl. 18-19].

Polelo ya Mmane Sibongile e bohlokwa ka ge e utolla taba ye nngwe ye bohlokwa, ye mmadi a swanetšego go e tseba, e lego lenyalo la Tšhaledi le Taamane le le lego kgauswikgauswi. Le ge go le bjalo, mmadi o lemoga gore lerato leo la Tšhaledi le Taamane le tswakilwe ka mathata. Taba yeo e tshwenya mmadi ka ge a sa tsebe gore banyalani bao ba tla feletša ba le mmogo goba aowa. Mathata ao a bona a ka akaretšwa ka mokgwa wo:

- Taamane o rata go ba mmontšhi, fela Tšhaledi o re ga se mošomo wa mosadi.

Bohlokwa bja thulano ye ke gore e godiša maatlakgogedi ka gore mmadi o lemoga kgaogano ya baratani ba, gomme o rata go bona ge taba yeo e tla ba nnete.

- Taamane o rata bolokologi, o tšhabela Tšhaledi, o ratana le Max.

Thulano ye e godiša taba ya go tlogelana ga boTšhaledi, ka fao e goga maikutlo a babadi, ba rata go tseba pheletšo ya ditaba.

- Taamane o a ima, fela ga a rate bana.

Ge ditaba di le ka tsela yeo, babadi ba rata go tseba gore Max o tla amogela Taamane le bana, le gore Tšhaledi o tla napa a hwelela bana na? Ka gona, thulano ye e hlogohla maikutlo a mmadi go balela pele.

- Taamane o nyalwa ke Max.

Thulagano ye e šupa gore Taamane le Tšhaledi ba ka se sa bonana. Fela mmadi o nyaka go tseba gore nnete mathata a a tla kgaoganya baratani bao sa ruri? Ka fao o gapeletšega go bala go iša pele.

- Taamane o iša bana go Tšhaledi.

Fa mmadi o lemoga gore Taamane le Tšhaledi ba tlogelana sa ruri, eupša o sa na le lehutšo la gore ba ka boelanywa ke bana bao ba lego go Tšhaledi. Taba yeo e napile e gapeletša mmadi go nyaka nnete.

5.5.5 Thumo

Go ka rungwa ka gore Kekana o dirišitše dibopego tše pedi tša tekolapejana, e lego toro le polelo ya moanegwathuši, Mmane Sibongile, go goka kgahlego ya mmadi. Toro yeo e lebane le mediro ye mebedi: wa mathomo ke go utolla mathata a Taamane le Tšhaledi mola wa bobedi e le go laetša babadi gore mafelelong ba tlo boelana. Polelo ya Mmane Sibongile e lebane le go bega lenyalo la Taamane le Tšhaledi. Ka fao go ka thwe, toro yeo gabotse e tlaleletša taba yeo e utollwago ke polelo ya Mmane Sibongile.

5.6 KAKARETŠO

Tirišo ya tekolapejana dipading tše, *Noto-ya-Masogana*, *Megokgo ya Bjoko* le *Nonyana ya Tokologo*, e sekasekilwe. Mo go *Noto-ya-Masogana*, go lemogilwe ge tirišo ya moriti e na le mohola wa go utolla mathata ao a tlogo hlagela Mamahlo; mola toro e lemoša gore mathata ao a tlo rarologa. Sebopego sa tiragalo ya magokobu mo go *Megokgo ya Bjoko*, se na le mošomo wa go sebotša ka ga ntwā yeo e tlogo lwewa le go fenyā ga Lefehlo. Mo go *Nonyana ya Tokologo*, go boletšwe ka dibopego tše pedi, toro le polelo. Mošomo wa toro ke go utolla mathata a lenyalo la Taamane le Tšhaledi, le go boelana ga bona. Polelo yona go boletšwe ge e lebane le go bega lenyalo la baratani bao, Taamane le Tšhaledi.

KGAOLO YA BOSELELA

6.1 TEKOLAPEJANA II

6.1.1 Matseno

Tirišo ya thekniki ya tekolapejana kgaolong ye, e yo ahlaahlwa ka go šomiša dibopego tše di latelago:

- Motifi
- Seema
- Letswalo
- Ditaola
- Pono

Tirišo yeo e tlo tsinkelwa mo dipukung tše:

A mo swina ngwanana' thakana (1991)

Leretheng la Mohwelere (1996)

Mahlatse a Madimabe (1981)

Ke dirišitšwe ke Wena (1994)

6.2 A MO SWINA NGWANANA' THAKANA

6.2.1 Matseno

Mo go *A mo swina ngwanana' thakana*, tirišo ya theknini ye ya tekolapejana e yo lekolwa ka go hlokomela sebopego sa **motifi** wo o tšweletšwago ke go boeletšwa ga thaetlele ya terama ye. Go yo latelwa lenaneo le:

- Kakaretšo
- Motifi
- Thumo

6.2.2 Kakaretšo

Terameng ye go boletwa ka lapa la Lekope le Mologadi. Ba na le barwa ba babedi, Modupi le Segola gotee le lebenkele. Bothata bo thoma ge Lekope a ntšha barwa ka fao lebenkeleng a re ba mo senyetša kgwebo. Ge go sa theeditšwe tša barwa, Mologadi o lemoga gore Lekope o na le motlabo, e lego Mmatlala. Go leka go buša Lekope ka gae, Mologadi o etela Ngaka Matonya gore a mo thuše. Ge Lekope a ekwa gore Mologadi o mo tšwela dingakeng, o a fufula, o tšwa ka lapeng, o dula le Mmatlala. Mmatlala o botša Lekope gore a mo nyale. Taba ya Lekope ya go ngala lapa e thoma go tshwenya ba lapa ka moka. Morwarragwe, Thomo, o a bitšwa gore a tle a mo eletše. Lekope o phaela dikeletšo tša bona thoko. Mmatlala o hlohleletša Lekope gore a hlale Mologadi ba tle ba kgone go aga lapa semmušo. Lekope o fiwa lengwalo la tlhalo, Mologadi o abelwa ngwako; barwa ba fiwa laesense ya ditaxi. Morago ga lenyalo, Mmatlala o tsoša mathata, o re Lekope o fa barwa ba gagwe tšhelete. O thoma go sepela le Mokalabi dihoteleng. Ge Lekope a thoma go lemoga mathaitshai ao a Mmatlala, o tlelwa ke malwetši, o išwa bookelong. Mmatlala o šala a hula Lekope thoto ya lebenkele. Lekope ge a boa, o kgopela tshwarelo go Mologadi, ba a swarelana.

Baanegwathwadi ba terama ye ke Lekope, Mologadi le Mmatlala. Mmatlala ke motho wa go se loke, wa moradia. Ka fao mmadi ga a ikgweranye le yena. Mmadi o rata go bona a nyamile ka ge a tshwenya Mologadi ka go mo amoga monna. Mologadi ke mosadi wa go loka, wa go rata go aga lapa la gagwe. Ka gona mmadi o itswalanya le yena, o mo kwela bohloko ge a hlalwa ke Lekope. Lekope ke motho wa go se loke, ka ge e le moradia ebile a sa hlomphe lapa la gagwe. Ka tsela yeo, babadi ga ba mo rate. Le ge go le bjalo, babadi ba

gapeletšega go ikgweranya le yena ka baka la go loka ga Mologadi. Ka lebaka leo, babadi ba nyaka gore a tlogele motho yoo wa go se loke (Mmatlala), a boele lapeng la gagwe ka gobane ke monna wa Mologadi, yo babadi ba mo kwelago bohloko. Godimo ga fao, babadi ba nyaka gore Mologadi a boe a phele a thabile a ratana le Lekope.

Go tloga mathomong a ditaba, go lemogwa gore terama ye e tletše ka dithulano tšeo di thulantšhago dikgopolo tše pedi, e lego go loka le go se loke. Go tloga fa go yo hlokomelwa dithulano tšeo le ka mokgwa wo di godišago mathata a terama ye ka gona.

- Thulano gare Lekope le barwa.

Lekope o raka boModupi ka lebenkeleng. Thulano ye e tšweletša mathomo a go šwalalanywa ga lapa la Lekope. E na le mošomo wa go godiša maatlakgogedi. Mmadi o rata go bona ge Lekope a tla thuba lapa.

- Thulano gare ga Lekope le Mologadi.

Mologadi o tšwa ga Ngaka Matonya. Thulano ye e napile e nametša seemo se se befilego sa ditaba thaba. Mmadi o lemoga kgaogano ya Lekope le Mologadi ka ge Lekope a befetšwe. Go gola phišego ya go rata go bona pheletšo ya ditaba.

- Thulano gare ga boModupi le Mmatlala.

Modupi o rongwa go loša Mmatlala. Lekope o befedišwa ke boitshwaro bja boModupi. Mmadi o lemoga gore Lekope a ka napa a ngalela lapa sa ruri. O fišegelwa go bona ge nnete a tla dira bjalo.

- Thulano gare ga Lekope le Thomo.

Thomo o leka go eletša Lekope gore a boe ka lapeng. Lekope o a ngangabala. Ge mmadi a lemogile gore Lekope o nyatša le ngwana' mmangwe, o thoma go bona gore Lekope a ka se sa boela gae. Le ge go le bjalo, mmadi ga a lese go balela pele, go bona seemo sa ditaba.

- Thulano gare ga Lekope le Mmatlala.

Mmatlala o re Lekope o fa barwa tšhelete, o thoma mathaitai le Mokalabi. Ye ke thulano ye e bontšhago gore ditaba di ya mafelelong. Ke thulano ye e laetšago kotlo ya Lekope. Fela mmadi o sa fišegelwa go bona ge a welwa ke kotlo yeo. Bohlokwa bja dithulano tše ke go godiša mathata ao a yogo direga kua mafelelong.

Ka ntle le tirišo yeo ya dithulano, Serudu o tšwela pele go godiša maatlakgogedi ka go diriša thekniki ya **tekolapejana** ka tsela ya **motifi** wo o tšwelelago ka poeletšo ya **thaetlele** ya terama ye, ye e rego *A mo swina ngwanana'thakana*. Fela pele go ka lekolwa tirišo yeo, go bohlokwa go hlaloša dikgopolo tše pedi tše, motifi le thaetlele.

- **Motifi**

Kayser o bolela ka ga motifi le *Leitmotiv*. Dithalošo tša dikgopolo tšeo di lebane gabotse le motifi wo o šomišwago mo theseseng ye. Ge a hlaloša *Leitmotiv* o re ke:

*...das wiederholte Auftauchen eines
Gegenstandes an bedeutsames Stelle* [1948: 71].

Polelo ye e šupa gore *Leitmotiv* ke poeletšo ya selo mo lefelong le le itšego, gomme lefelo leo selo se se boeletšwago go lona, le bohlokwa, ka ge e le fao go utollwago taba yeo e tlogo direga kua pele. Gape Kayser (1948: 60) o tšwela pele ka go hlaloša kgopolo ye motifi, gomme o re:

Das Motiv ist eine sich wiederholende, typische und das heiszt also menschlich bedeutungsvolle Situation. In diesem character als Situation liegt es begründet, dasz die Motive auf ein Vorher und Nachher weinsen. Die Situation ist entstanden, und ihre Spannung verlangt nach einer Lösung.

Seo Kayser a se gatelelago fa ke gore motifi ga o šupe fela poeletšo ya selo, eupša o šupa le poeletšo ya ditiragalo. Gantši selo goba tiragalo yeo, e ba ye e tlwaelegilego. Gape motifi o na le mošomo wa go laetša tše di fetilego goba go lekola tše di sa tlogo.

- **Thaetlele**

John Fisher (Wilsmore 1987: 403) mo taodišwaneng ya gagwe ya go bitšwa, *Entitling*, o hlaloša kgopolo ye thaetlele ka go re:

Attending to titles, even subtitles, is in some instances absolutely essential to understanding, evaluating and interpreting.

Tabakgolo ye e tšweletšwago mo, malebana le thaetlele, ke gore thaetlele e swanetše go kwešišwa. Go tlaleletša le go gatelela kgopolo ye, Mojalefa (1995:97) o hlaloša thaetlele ka go re:

Thaetlele ke leina la puku goba kgoboketšo ya direto, bjalo ka ge re bolela ka *Megokgo ya bjoko* (Matsepe, O.K), goba *Seriti sa Thabantsho* (Ramaila, E.M), *Praise of Animals in Northern Sotho* (Lekgothoane, S.K), bjalobjalo. Ye e bitšwa thaetlele ya kgoboketšo goba puku. Gape go na le thaetlele ya sereto, 'Noko', 'Phiri' (Lekgothoane) 'Kgoši Mampuru', 'Kgoši Sekhukhune' (Ramaila), 'Nna nka se je dipute', 'Le ahlola sepitša bakgalabje' (Nkadimeng), bjalobjalo.

Ka fao go ka thwe, thaetlele ke kgopolo ye e šupago leina la sengwalo se se itšego; gape e bohlokwa.

o **Mediro ya thaetlele**

Fowler (1982: 96) o swantšha thaetlele le seka (*'emblem'*), lebja (*'tag'*) goba sekafoko, le ge e le senaganwa (*'abstraction'*) go kgethologanya mehuta ye e fapafapanego ya direto tše kopana ka yona. Godimo ga fao, kamano magareng ga dielemente tšeo tša sekai, di gapeletšwa go ba le thaetlele, sekathaetlelenyana (*'motto subtitle'*), diswantšho le seo a se bitšago (*'verse explanation'*). Ka gona, go ka thwe, thaetlele, ke karolo ya sereto goba tlhalošo ya sona.

Go tšwela pele John Hollander (Fowler, 1982: 26) o bolela gore dithaetlele ke maikemišetšo a dipego tše di itšego ka gobane di fela di tlaleletšwa sengwalong. Ke ka lebaka leo a rego thaetlele e na le modiro wa tlhagišo (*'presentational function'*). Gape Jerrold Levinson (Wilsmore, 1987: 401) o gatelela gore thaetlele e bohlokwa ka ge e kgona go ba le khuetšo godimo ga sengwalo.

o **Mehuta ya dithaetlele**

Go ya ka Mojalefa (1995: 95), mehuta ya dithaetlele e akaretša:

- Tša mokgwa wa Victoria tša direto tše kopana; tšona ke direto tše kopana tša go retwa ke batho ba Victoria kua bogare bja Afrika.
- Tša sererwa. Tšona di lebane le sererwa mo sengwalong. Mohlala, *Nonyana ya Tokologo* ya go ngwalwa ke Kekana (1985).
- Tša moko wa ditaba. Tšona di lebane le moko wa ditaba mo pukung. Mohlala, *Letsogo la Molao* ya Mphahlele (1984).
- Tša tsopolo ya ka gare, kudu mothaladi wa mathomo wa tlhabeletšo.
- Tša sekatšhišinyo (*'symbolic suggestion'*). Ke tšeo di lemošago babadi ka seo ba ka gahlanago naso ka gare ga sengwalo. Mohlala, *Megokgo ya Bjoko* ka Matsepe (1968).

Ge go tsinkelwa mehuta ye ya dithaetlele, go lemogwa gore thaetlele ye ya terama ya Serudu, *A mo swina ngwana' thakana*, ke mohuta wa yeo ya sekatšhišinyo (*'symbolic suggestion'*). Bohlokwa bja yona bo lebane le go lemoša babadi gore ka gare ga puku ye, yo mongwe wa baanegwa o tlo kwešwa bohloko. Ka tsela yeo, maatlakgogedi a a gola, ge babadi ba rata go tseba yo a tlogo wela mathateng.

Dikgopolo tše pedi tšeo, motifi le thaetlele, ge di hlalošitšwe, bjalo go yo lekolwa tirišo ya sebopego seo sa motifi terameng ye.

6.2.3 Motifi

Tirišo ya motifi mo go *A mo swina ngwanana' thakana* e tšweletšwa ka poeletšo ya thaetlele ya terama ye mo go kalotaba (1: 5); gomme ya boeletšwa le mo go tlemollo ya lehuto (5: 1, 5: 5, le 5: 6).

Tema 1:5

Lekope o kwele ka pudiyatsela gore Mologadi o tšwa ga Matonya. O leba gae a bedile. Ge a fihla Mologadi o mo amogela ka go mo fa dijo. Lekope o a di gana o re a ka mo loya. Ba a fotlelana, Lekope ebile o a ngala, o tšwa ka lapeng o re a ka se sa le bea ka fao ga gagwe. Ge a etšwa ka sefero, Mologadi o mo felegetša ka mantšu a:

Go lokile sepela o yo dula le mofefane yoo wa gago. Le tla bona. Mpho šea! O tla nkgopola tšatši le lengwe **a go swinne ngwanana' thakana**. O tla keta ka wena diketo. O tla go bintšha mmantshegele o sa rate. A lešilo la monna baetena! [letl. 14].

Mantšu ao a swiswadišwego mo temaneng ye, a bohlokwa ka ge a etšwa molomong wa motho yo mmadi a ikgwerantšego le yena (Mologadi). Ka ge e le motho wa go loka, polelo ya gagwe e gatelela gore wa go se loke (Lekope) o tlo welwa ke mathata.

Ge lehuto la terama ye le tlemollwa, Serudu o tšwela pele go diriša lefokwana leo la thaetlele ditemaneng tše di latelago ka tsela ye:

Tema 5:1

Ba lapa la Lekope ba lemogile gore Mmatlala o thomile go tlaiša Lekope. Modupi o tiišetša taba yeo ka go bolela gore o bone Mmatlala a na le monna yo mongwe hoteleng. Gona fao Mologadi o re go bona :

Ke mmoditše Lekope ka re **o tla mo swina
ngwanana' thakana** [letl. 85].

Mo go tlo lemogwa gore le ge Mologadi a ntšha mantšu ao, fela pelo ya gagwe e bohloko. O kwela monna wa gagwe bohloko ge a hlagetšwe ke bothata. Taba yeo e tiišetša go loka ga Mologadi.

Gape ge Mologadi a ekwa gore ba ga Nadinadi ba na le mathata, Mologadi o re:

Ašii! A ba ye kua! Ge Lekope a sepela ba be ba
ntshega sekwaebane, **ba re ngwanana' thakana
o ntshwinne!** A ba swinege [letl. 86].

Le gona fa, le ge Mologadi a realo, ga se gore o thabišwa ke mathata ao a lapa la Nadinadi. Taba ye e sa gatelela se se tlogo diregela Lekope.

Temana 5:5

Modupi le Segola ba hweditše Mmatlala gape hoteleng ya Mojasagagwe. Ba fihla gae ba laodišetša Mmagobona, le ka fao a ba befedišitšego ka gona ge a be a na le Mokalabi. Gona fao Mologadi o re:

Lekope yena ke mmoditše gore **o tla mo swina ngwanana' thakana**. Šo lehono o mo ntšheditše mokgwa [letl. 100].

Fa Mologadi o lemoga gore bjale gona monna wa gagwe o tsene ka mo go fišago. Ngwanenyana o keta ka yena diketso. Le ge a bolela pele ga bao boModupi ka mokgwa woo, fela pelo ya gagwe yona e robegile ge monna wa gagwe a ewa. Le gona fa, go ba le pelo ye botse ya Mologadi go sa gatelelwa. Gape ge Mologadi a ekwa gore Lekope o a babja, ka ge Mmatlala a mo fa mathata, o re:

Ge e le Lekope o tla bona ka go fetša. Ka mma a hwile, **o tla mo swina ngwanana' thakana**. Badimo le bona šeba ka mo ba tla mmintšha koša ya bošego [letl. 102].

Seo Mologadi a se lemogilego ke gore bjale go phethegile ka monna wa gagwe. Le ge a bolela ka mokgwa woo, ga se gore o thabišwa ke ge Lekope a wele. O sa mo kwela bohloko. Ka fao mantšu a gagwe a sa tiišetša gore ke motho wa go loka.

Tema 5:6

Lapeng la Lekope le Mmatlala. Lekope o malaong o babja wa lehu. O išwa bookelong. Ge Pebetse a kgala Mmatlala ge a kweša Lekope bohloko, Mmatlala ga a mo šetše, o šala a bolela a nnoši, o re:

Nka se tsoge ke ile go mo hlola. O tla re ge a boa mo, ge e le gore o sa tla boa, pelo ya mmeta a fetoga kota. **Ke tla mo swina nna ngwanana'**

thakana. O tla lahla go bapalela baneng, dithaka
tša gagwe di le gona [letl. 105].

Mmatlala o bolela ka boikgantšho. O tlo dira Lekope bošula. Polelo ya gagwe e laetša go se mo kwele bohloko. Gape o ka re o duma ge Lekope a ka yela sa ruri bookelong. Taba yeo e gatelela go se loke ga gagwe.

6.2.4 Thumo

Terameng ye go lemogilwe gore Serudu o thulantšha go loka le go se loke, ka ge Mmatlala wa go se loke a thulana le Mologadi wa go loka. Le ge Lekope a sa ratwe, ge a wetše mathatang, o kwelwa bohloko ka lebaka la go loka ga mosadi wa gagwe, Mologadi. Gape tirišo ya poeletšo ya thaetlele ya puku ye, e na le mediro ye mebedi: (a) wa go lekola pejana ge Lekope a tlo wela mathateng, le (b) wa go fapantšha go loka (Mologadi) le go se loke (Mmatlala). Taba yeo e godiša thulano, yeo e tlišago maatlakgogedi.

6.3 LERETHENG LA MOHWELERE

6.3.1 Matseno

Nakong ya ge go lekolwa tirišo ya tekolapejana mo go *A mo swina ngwanana' thakana*, go boletšwe gore Serudu o šomišitše thekniki ye ka sebopego sa **motifi** wo o tšweletšwago ke thaetlele ya terama yeo ka boyona. Gape go lemogilwe ge bohlokwa bja motifi bo lebane le go lekola gotee le go laetša mafelelong a ditaba. Mo tiragatšong ye ya *Leretheng la Mohwelere*, tirišo ya tekolapejana e ilo lekolwa ka go hlokomela dibopego tše tharo, e lego **seema**, **letswalo** le **toro**. Lenaneo leo le yago go latelwa ke le:

- Kakaretšo
- Seema

- Letswalo
- Toro
- Thumo

6.3.2 Kakaretšo

Tiragatšo ye, *Leretheng la Mohwelere*, e mabapi le rakgwebo, Lekgeswa, le mosadi wa gagwe, Ntemoge, gotee le bana. Ba na le bašomedi ba babedi, Leuba le Kalatšane. Thulano terameng ye, e thoma ge Lekgeswa a thwala mošomedi wa boraro, Nkganyoge, ka kgang. Ge Ntemoge a etela lebenkeleng, o makala a ruthulwa ke letswalo ge a hwetša mosetsana yoo. Bothata bo golela pele ge Lekgeswa a loša Nkganyoge, ba bile ba kwana ka dipolelo. Ge Ntemoge a lemogile taba ya go ratana moo ga bona, o latelela Nkganyoga lebenkeleng, ba a hlapaolana. Ge Lekgeswa a fihla ka gae mantšiboa ao, o fotlelana le Ntemoge ebile o mo iša seatla. Ditaba di bile di fihla mošate, Lekgeswa o rengwa dikgomo tše pedi. Morago ga tsheko, Nkganyoge o hlohleletša Lekgeswa gore a rake Leuba lebenkeleng, go šale yena metšheneng ya tšhelete. Ge Nkganyoge a lemoga gore bjale gona tšhelete e kokotletše, o kwana le dikebeka gore di ka tla tša phethagatša morero wola wa bona. Pele ga leeto la go ya Manyeleti, Ntemoge o lora toro ya go hlobaetša. Ge a botša Lekgeswa tša toro yeo, Lekgeswa o di phaela thoko. Go fihleng ga bona fao Manyeleti, ba welwa ke leru le leso ge dikebeka di ba hlasela, Lekgeswa a bile a hulwa diketekete tša diranta. Ge a fihla gae o anegela mosadi, ya ba go itshola a sa fetše.

Lekgeswa, Ntemoge le Nkganyoge ke baanegwathwadi ba terama ye. Go lemoga dimelo tša bona, mmadi o thušwa ke maina a bona ao gape a mo kgontšhago go bona wa go loka le wa go se loke.

Lekgeswa ke motho wa go rata basadi. Leina la gagwe le bile le seabe go bopa semelo sa gagwe, ka gore o ile Nkganyoge a sa fihla, a be a setše a mo wela ka

tša lerato. Ke ka lebaka leo mmadi a sa ikgweranyego le yena. Ke motho wa go se loke.

Ntemoge ke motho wa go loka, yo a kgonago go lemoga ditaba di sa le kgole. O rile Nkganyoge a sa re phuu! a be a šetše a mo topile kgale gore o tlo mo amoga monna. Ka fao leina la gagwe le na le kamano le semelo sa gagwe. Ka lebaka la botho bja gagwe, mmadi o ikamanya le yena, o mo kwela bohloko ge monna a mo tlontlolla.

Nkanyoge ke kobaobane; lerato la gagwe ga le hlaole. Ka fao leina la gagwe le lebane thwii le mekgwa ya gagwe. Ka lebaka leo ga se wa go loka ebile mmadi ga a mo rate.

Ge ditiragalo tša terama ye di tšwelela, go lemogwa gore Matsimela o thulantšha molwantšhwa (Lekgeswa) le molwantšhi (Ntemoge), bao ba hlohleletšwago ke Nkganyoge. Ge thulano e le ka tsela ye, e tšweletša mathata ka ge go loka go thulana le go se loke. Le ge go le ka mokgwa woo, dithulano tšeo di bohlokwa ka ge di na le modiro wa go godiša maatlakgogedi, ao a hlolwago ke ge bothata bo gola kgato ka kgato. Bjale go yo hlokomelwa taba ya dithulano mo go *Leretheng la Mohwelere* le ka fao di kgonago go godiša mathata ka gona.

- Thulano gare ga Lekgeswa le Ntemoge

Lekgeswa o gapeletša go thwala Nkganyoge, ebile ba a ratana. Ntemoge ga a nyake mošomedi wa mosadi. Thulano ye e tšweletša bothata bjo bo tlogo hlaga ge Lekgeswa a nyatša mosadi. E na le modiro wa go godiša phišego ya mmadi. O rata go bona ge Lekgeswa a tla hlala mosadi.

- Thulano gare ga Ntemoge le Nkganyoge

Ntemoge o lwa le Nkganyoge lebenkeleng. Ge ditaba di eme ka tsela ye, babadi ba rata go tseba yo Lekgeswa a tlogo feletša a dutše le yena gare ga basadi bao ba babedi. Thulano ye e tšwela pele go godiša mathata a tlogelano ya Lekgeswa le Ntemoge. Ka gona babadi ba bala ba tiišitše, go bona sephetho sa Lekgeswa.

- Thulano gare ga Lekgeswa le Ntemoge.

Ge Ntemoge le Nkganyoge ba fapane, Lekgeswa o itia mosadi. Thulano ye e godiša maatlakgogedi go fetela pele. O ka re Lekgeswa o tla nyatša Ntemoge sa ruri. Ka tsela yeo, e aga maikutlo a phišego go mmadi.

- Thulano gare ga Lekgeswa le Ntemoge.

Lekgeswa o gapeletša go ya Manyeleti. Ntemoge ga a rate ge a tšea leeto leo, le na le kotsi. Ye ke thulano ye e laetšago gore bjale ditaba di fihla seremong. O ka re Lekgeswa o tlo aparelwa ke mathata. Fela mmadi ga a lese go balela pele, go kgonthiša bofelo bja ditiragalo. Ka gona, go ka thwe dithulano tše di bohlokwa ka gobane di utollela mmadi ditaba tšeo di tlogo direga ka mafelelong.

Ka ntle le tirišo ya dithulano, Matsimela o šomiša thekniki ya tekolapejana ka tsela ya **seema**, **letswalo** le **toro** go goketša babadi.

6.3.3 Seema

La mathomo ge mmadi a kopanya mahlo le terama ye ya Matsimela, o gahlana le thaetlele ya yona ye e rego *Leretheng la Mohwelere*. Thaetlele ye ke karolwana ya mafelelo ya lefokwana la seema se **'Popotela ye e sa kwego, e**

wetše leretheng la mohwelere'. Molaetša wa seema se o bolela gore gantši ge motho a gana dikeletšo, o atiša go fela a wela mathateng. Mo pukung ye, Lekgeswa o hlokomologile dikeletšo tša mosadi wa gagwe, gomme a wela mathateng.

6.3.4 Letswalo

Lekgeswa le Ntemoge ba ile ge ba rerišana ka ga go thwalwa ga Nkganyoge ka lebenkeleng, Ntemoge ka sesadi a leka go lemoša monna yo wa gagwe kotsi ya go šomelwa ke basetsana. Le ge go le bjalo, Lekgeswa o phaetše dikeletšo tša mosadi thoko, a gapeletša go thwala kgarebjana yeo ka kgang. Ge Ntemoge a fihla lebenkeleng, o thoma go gakanega ge a bona Nkganyoga a šetše a thwetšwe ebile a beilwe metšheneng ya ditšhelete, mošomo o tšhaba diatla. Morago ga go botšiša mosetsana maina le batswadi, Ntemoge o re go Leuba:

Motho yo monna Leuba, ga ke mmone gabotse.

Hleng ke no ba le **letswalo** ge ke mmona? [letl. 14].

Ka gona, go itiwa ke letswalo fao ga Ntemoge, go na le mohola wa go lemoša mmadi gore a hlokomele taba ye nngwe, ye kgolo yeo e yago go diragalela Lekgeswa kua pele. Ka tsela yeo go ka thwe mošomo wo mogolo wa letswalo ke go utolla mafelelo a ditaba.

6.3.5 Toro

Ka masa a letšatši le lengwe Lekgeswa o ile a sa patlamile, ya ba Ntemoge o šetše a tsogile a kokobane setulong. Gona fao a thoma go tšhela Lekgeswa ka tša toro ye ya go lala e mo hlobile boroko. O boletše gore o lorile Mmagokgaši a swere leeto la go ya Matibidi le Kganki. Ba ile ba sa itebetše, gwa fihla dikebeka tša ba hlakola dilwanalwana tšeo ba bego ba di swere.

Ge go hlokomedišišwa tirišo ya toro ye, go lemogwa gore e na le modiro wa go tlaleletša le go tiiša mošomo wa thaetlele le letswalo, ka gore mmadi o šetše a lemogile mafelelong a ditaba ge Ntemoge a itiwa ke letswalo, le ge ka nako yeo a be a sa tsebe gore ditaba tšeo di tlo felela ka mokgwa ofe. Le ge go le bjalo, toro yeo e sa godiša maatlakgogedi. Babadi ba rata go bona ge Lekgeswa a wela kotsing yeo e ukangwago.

6.3.6 Thumo

Go ruma ditaba tše go ka thwe, Matsimela o diriša dithulano tšeo di godišago mathata. Gape go lemogilwe ge dithulano tšeo di lebane le kgodišo ya maatlakgogedi. Godimo ga fao, mongwadi o goga šedi ya mmadi ka go diriša thekniki ya tekolapejana ka tsela ya thaetlele, letswalo le toro. Bohlokwa bja thaetlele ke go utolla ditiragalo tša sengwalo. Letswalo le lebane le thumo ya ditaba mola toro e tiišetša ditaba tšeo di laeditšwego ke letswalo.

6.4 MAHLATSE A MADIMABE

6.4.1 Matseno

Ge go be go lekolwa tirišo ya tekolapejana mo go terama ye, *Leretheng la Mohwelere*, go lebeletšwe dibopego tše tharo, e lego **seema**, **letswalo** le **toro**. Mohola wa seema, go thwe, o lebane le kutollo ya ditiragalo tša puku; letswalo le na le mošomo wa go laetša mafelelo a ditaba, mola toro e thuša go tiišetša ditaba tše di lekotšwego ke thaetlele le letswalo. Bjale mo go *Mahlatse a Madimabe*, go tlo hlokomelwa sebopego sa **ditaola** ka go šomiša lenaneo le:

- Kakaretšo
- Ditaola
- Thumo

6.4.2 Kakaretšo

Motseng wa Kgoši Sebego go na le mokgomana yo a bitšwago Motšhelatšhego, mola mohumagadi wa gagwe e le Nthapedišeng. Bona ba ile ba ba le mathata a go hloko falelwa ke bana ba bašemane kudu, go fihlela ge yo a bitšwago Seitshwenyeng a tlo ba phelela. Yena o ile go gola, a nyala Thanthakedi. Bothata bo thoma ge Seitshwenyeng a ba tlabana ka gore o hlokogetše felo tsoko, mo le yena a sa go tsebego. Ba sa theeditše tšeo tša gagwe, Kgoši Sebego a ntšha lesolo la go yo nyakela morwediagwe tšhwenegatšana ye e gampago gore a tle a remelwe ka yona. Kganthe lesolo leo le napile le thuša Seitshwenyeng go nyamelela. Batho ba batho ba nyakile le naga ye, ba palelwa, mo ba go ba ba mo hloboga. Ba ile ba dira lehu, fela Thanthakedi a palelana le bona tabeng ya go rwešwa diswiswi. Kganthe ge a nyakwa a ilalo, o bile o thwalwa ga Kgoši Molobi. Ge a fihla fao, o thoma go tšwela Kgoši mohola ka go mo alafa. Morago ga fao a ba a kgopelwa go ruta mangaka dihlare. Ge a le fao, gwa goroga baeng ba go sepediša lentšu la Modimo. Gona fao a thoma go gwerana nabo, mo Kgoši Molobi a go ba a gana ge a swanetše a boele nabo ga gabo. A ba a tlelwa ke mogopolo wa gore nkabe a bolawa. Ge tšeo di pala, a lokolla Seitshwenyeng a sepela le baeng bale. Ya ba e le gona ge a boetše gae.

Motšhelatšhego, Nthapedišeng le Seitshwenyeng ke baanegwathwadi ba padi ye, mola Thanthakedi e le moanegwathuši. Ke batho ba go iphelela setala, ba go hlompha ditumelo le setšo sa bona.

Mathata pading ye, a tšwelela ge Seitshwenyeng a eya le naga, ba lapa ba šala ba mo nyaka. Taba ya timelo ya gagwe e napile e tswala thulano gare ga ba lapa labo le Kgoši Sebego, ge ba mo sola gore ga se a ba theetša ge ba mo kgopela gore Seitshwenyeng a se ye lesolong. Gape Thanthakedi le yena o kgakgana le ba bogadi bja gagwe ka go gana go ilela Seitshwenyeng.

Ge go tsinkelwa dithulano tša padi ye, go lemogwa gore ke tšeo di se nago maatla go iša kae ka gore gantši go thulana batho ba lapa. Gape le yeo ya Kgoši Sebego, ga e na maatla ka ge e le motho wa go se ikgogomoše, mola a sa nyatše setšhaba sa gagwe. Le ge go le bjalo, dithulano tšeo di bohlokwa ka ge di thuša go tšwetša moko wa ditaba pele, kudu ka thekiniki ya tekolapejana.

Ka go realo, go godiša maatlakgogedi a padi ye, Matsepe o diriša thekniki ya **tekolapejana**. Taba yeo e tšwelela gabotse ka go šomiša sebopego sa thekiniki ye sa **ditaola**.

6.4.3 Ditaola

Erile pele ga gore Kgoši Sebego a ntšhe lesolo, letšatši tsoko gwa re go tsogwa, gwa hwetšwa Seitshwenyeng a le bodutwana. Ge a botšišwa, phetolo ya ba gore go na le fao a go hlologetšego, fela a sa go tsebego. Ge ditaba di eme ka mokgwa woo, gwa bitšwa ngaka ya lapa go tla go senka taba yeo. Tša mongake mongwadi o di tliša ka tsela ye:

Mongake o ile a di tšholla. Morago ga go di
šeleletša o ile a re di re mosepedi o nkga tsela, go
re tlela le tše botse gona o tla re tlela
[letl. 34-35].

Ditaola tše di na le modiro wa go utolla timelo le go boa ga motimedi (Seitshwenyeng). Le ge mafelelong taba yeo ya ditaola e phethega, fela go lemogwa mathata a:

- Seitshwenyeng ga a boe lesolong

Taba ye e tsoša mathata gobane ge ba bangwe ba boa, Seitshwenyeng a sa tle, go ba le maseme a gore afa o tla se ye le ruri. Ka gona mathata ao a godiša kgogedi.

- Seitshwenyeng o a hlobogwa, gwa dirwa lehu ka marapo ao go thwego ke a gagwe

Bothata bjo bo godiša bjola bja pele. Le ge go le bjalo, go felwa go balelwa pele, go fihla mafelelong a ditaba. Ka tsela yeo maatlakgogedi a golela pele.

- Kgoši Molobi o nyaka go fa Seitshwenyeng mosadi

Le ge Seitshwenyeng a ile a gana mosadi yoo, fela go ba le letšhogo la gore ge a ka retolla pelo, naa Thanthakedi e tla napa ya ba mohlologadi. Ka fao taba ye e godiša maatlakgogedi le go feta.

- Seitshwenyeng o ruta mangaka dihlare

Ge Seitshwenyeng a nyaka go boela gae, kgoši o mo ditela ka go mo fa mošomo. Ka go realo, taba yela e letetšwego ya go boela gae ga gagwe, e engwa ka pele. Le gona fao go sa hlolega kgogedi.

- Kgoši Molobi o rera go bolaya Seitshwenyeng

Taba yeo ya Kgoši Molobi e tsoša mathata. Le ge go le bjalo, go šetše go lemogwa gore ditaba di fihla mafelelong. Seitshwenyeng o tlo boela gae. Fela mathata ao a Molobi a na le mohola wa go dira gore go tšwelwe pele ka sengwalo. Ka gona, a godiša maatlakgogedi.

6.4.4 Thumo

Matsepe o diriša ditaola go utolla taba ye e tlogo direga mafelelong. Le ge go le bjalo, mo gare ga ditiragalo tša puku, o tšama a tšweletša mathata ao a paledišago tiragalo yeo ya ditaola go phethega. Fela go lemogilwe gore mathata ao a bohlokwa ka ge a efa babadi tlhohleletšo ya go balela pele, go bona thumo ya ditaba. Ka gona, mathata ao go ka thwe, a na le mohola wa go godiša maatlakgogedi.

6.5 *KE DIRIŠITŠWE KE WENA*

6.5.1 Matseno

Go lekola tirišo ya tekolapejana mo go *Mahlatse a Madimabe*, go dirišitšwe sebopego sa **ditaola**. Gona fao go lemogilwe ge ditaola tšeo di na le modiro wa go sebotša ba lapa la gaboSeitshwenyeng ka ga timelo le go boa ga gagwe mo lebakeng le le tlogo. Mo pading ya Phasha, *Ke dirišitšwe ke wena*, sebopego seo se yago go tsinkelwa ke sa **pono**, gomme lenaneo leo le tlogo latelwa ke le:

- Kakaretšo
- Pono
- Thumo

6.5.2 Kakaretšo

Pading ye go bolelwa ka Mothubi, yo e lego morutiši. O ratana le Dintenne wa moithuti. Mathata a thoma ge Dintenne a ima, Mothubi a mo phulela sephiri sa gore o na le mosadi, Tebogo le bana. Taba ye e ile ya kweša Dintenne bohloko, a ba a gopola go ntšha mpa yeo. Mothubi o ile a thulana le yena tabeng yeo, a mo tshepiša gore a ka se mo tlogelele sa ruri le ge a nyetše. Mathata a Dintenne a golela pele ge Kebone a mo raka ka lapeng. O ile go tšhabela go Mothubi.

Mothubi a loga maano a go mo tšhabišetša ga mogweragwe, Dintlabile. Ge ba le fao ga Dintlabile, Mothubi o lala a se a bo pata, a bona dipono tša go tšhoša. Ge ba tsoga, Mothubi o laya Dintenna gore a šale a itlhokometše. Ka go le lengwe, Dintlabile le yena o botša mosadi wa gagwe, Khomotšo tsebe go kwa gore a šale a hlokometše Dintenne. Le ge go le bjalo, ga a fetše ka Khomotšo fela, o tlaletša mantšu a Mothubi ka go laya Dintenne. Ge matšatši a šutelelana, Dintenne o thoma bakgotse, o gwerana le Moitshepi, yo a go napa a mmotša ka Mooki Baile. Ge Dintenne le Baile ba kwane ka dipolelo, o thuša Dintenne, gomme leseana le lahlelwa ka botshwelamare. Fela taba ye kaone ya ba ge Dipono a bona tiragalo yeo, leseana le phološwa.

Baanegwathwadi ba puku ye ke Mothubi, Dintenne le Tebogo. Mothubi ke motho wa megabaru le maitshwaro ao a sego botse. Le ge go le bjalo, ke motho wa maikarabelo ka ge a ikemišetša go hlokomela ngwana wa Dintenne. Dintenne o na le lehufa, mona, megabaru le mogofe. Mekgwa ye, ke yona e mo weditšego mathateng. Tebogo ke mosadi wa pelo ye borutho, wa lerato, tlhompho le kwelobohloko.

Ge ditaba tša padi ye di thoma, go lemogwa gore mongwadi o thulantšha bophelo bja setšo le bja sebjalebja. Dintenne ke mosetsana wa selehono, yo a sa bonego bothata bja go ratana le monna wa lapa. Maemo a Mothubi tabeng ye, a gare, ka gore o ile go senya Dintenne, a bona e tla ba bothata go mo pataganya le Tebogo. Taba yeo e gatelela bophelo bja sebjalebja bja go nyala mosadi o tee. Fela ka thokong ye nngwe, o nyaka go hlokomela ngwana wa Dintenna le ge a sa nyale mmagwe. Ka go realo, o baba ke madi a gagwe. Ke ka tsela yeo setšo se lego ka gona. Le ge Tebogo a tsene sekolo, e le mooki, fela o sa na le ditlwaelo tša segologolo. Ka setšo monna ke hlogo ya lapa, le ge a ka aroga tsela, ga a nyatšwe goba a tlaletšwa mašata. Ke ka fao Tebogo a rego go kwa ditaba tša monna wa gagwe bookelong, a botšiša Mothubi ka boleta le tšhio. Ka go realo, o laetša bophelo bja setšo. Ka tsela yeo go ka thwe,

thulano gare ga segologolo le selehono pading ye, e bohlokwa, ka gore e godiša maatlakgogedi.

6.5.3 Pono

Ge Mothubi a lemogile gore Dintenne a ka se phele gabotse ka lebaka la kgaetšediagwe Kebone, a gopola go mo utamiša ga Dintlable go fihlela a phuhlama. Ge ba fihlile fao ga Dintlable, mongwadi o re ditaba di ile tša ba ka mokgwa wo:

Bjona bošegong bjoo Mothubi o ile a lala a katwa ke sekatapowana. O letše a bona **dipono** tšeo e sa lego a betlwa a sa kago a di bona. Seo sa go mo tlaetša kgopolo, ke go bona Dintenne a robetše po ka boroko. O ile a no bea pelo ka ge yo a mo hlobaetšago šo yena a le kaone. Tlhobaelo yeo ya gagwe e ile ya ba kaone [letl. 31].

Dipono tšeo Mothubi a di bonego, di bohlokwa ka ge di mo utollela taba ye nngwe yeo e tlogo mo nyamiša kua pele, ge Dintenne a leka go bolaya leseana la gagwe. Le ge go lemogwa fao ditaba di lebilego gona, fela mathata šea:

- Ge Dintenne a fihla ga Dintlable, mosadi wa Dintlable o fiwa tayo ye kgolo gore a mo hlokomele

Taba yeo ke mathata ka gobane e fetola seemo sa ditaba. O ka re Dintenne o tla fetola maikemišetšo a gagwe ka ge a dišitšwe kudu. Fela go sa tšwelwa pele go bala, go bona mafelelo a ditiragalo. Ka fao maatlakgogedi a a gola.

- Mothubi o fela a etela Dintenne ebile o rekela leseana diaparwana

Ye le yona taba, e thoma go gonontšha ka gore eke Dintenne o tla re go bona tlhokomelo yeo ya Mothubi, a fetola megopolo. Fela go lemogwa gore ke bothata bjo bo laetšago gore ditaba di ya seremong. Dintenne o tlo lahlela ngwana ka ntlwaneng ya botshwelamare. Ka fao, go fihlelela ditaba tšeo, go balelwa pele. Ka tsela yeo, go sa na le kgogedi.

6.5.4 Thumo

Go ka akaretšwa ditaba tše ka gore sebopego sa pono pading ye, se na le mošomo wa go utolla tiragalo ya masetlapelo yeo e tlogo hlaga mafelelong. Go godiša phišego yeo ya mmadi, Phasha o bea mapheko ao a paledišago tiragalo yeo go phethega ka pele. Ka tsela yeo, maatlakgogedi a a gola, ge mmadi a katana le go bona ditiragalo tša mafelelong.

6.6 KAKARETŠO

Mo go tekolapejana II, go tšwetšwe pele ka go lekola tirišo ya tekolapejana dipukung tše di fapafapanego. Mo go *A mo swina ngwanana' thakana*, go dirišitšwe sebopego sa motifi, wo modiro wa wona e lego go lekola mathata a Lekope. Gape motifi terameng ye, o lebane le go fapantšha go loka (Mologadi) le go se loke (Mmatlala). Go rulaganya ditaba ka tsela yeo, go bontšhitšwe ge go na le modiro wa go godiša maatlakgogedi.

Tirišo ya seema terameng ya *Leretheng la Mohwelere*, e lebane le go nyaretša ditaba tše di lego ka gare ga puku. Sebopego sa letswalo go boletšwe ge se šoma go utolla mathata ao Lekgeswa a tlogo wela go ona. Toro ya Ntemoge e na le modiro wa go tlaleletša mošomo wo o phethwago ke letswalo.

Go *Mahlatse a Madimabe*, go lekotšwe sebopego sa ditaola, tšeo modiro wa tšona e lego go sebotša ka ga timelo le go boa ga Seitshwenyeng.

Pading ya *Ke dirišitšwe ke Wena*, go šomišitšwe sebopego sa pono, yeo e lemošago Mothubi ka ga bošula bjo Dintenne a tlogo bo dira, ge a lahlela lesea ka botshwelamare.